

Libretto

Leesexemplaar

toonzetting en pentekeningen door Noëlla Elpers

Leesexemplaar

Peter Holvoet-Hanssen

LIBRETTO

PELCKMANS

Toonzetting door Noëlla Elpers

*Alles moet
op een haar na
geregeld zijn
in een
ontplofbare ordening*

ANTONIN ARTAUD

① Mijn nacht- en lichtmatroos Peter is een speelse uitvinder die in de lagere school de smartphone bedacht, helaas nam hij er geen patent op. Hij maakte op jonge leeftijd collages met knipsels uit kranten en tijdschriften en jongleerde als ontdekkingsreiziger met woorden en zinnen, van zogenaamde ‘hersenzweren’ tot ‘hersenspinsels’. Zo las ik vroege versregels als ‘De zee is grijs. Vergeet-mij-niet en ereprijs.’ Hij zette alles op het spel.

Ik leerde hem in de tweede helft van de jaren tachtig kennen toen hij in het Antwerpse al een vermaard diskjockey was die vampierenbals organiseerde en als eerste in punkkelders de muziekbarrières doorbrak, nog voor er iets als ‘cross-over’ bestond. Hij startte steevast met Brel en Piaf en dan ging het van ‘Highway To Hell’ om middernacht via ‘Lust For Life’ en ‘I Wanna Be Your Dog’ naar hete funk in de vroege uurtjes. Nog voor hij zich als zeezoogdieren-verzorger verdiepte in de wereld van ontsnappingskunstenaar Harry Houdini (ja: HH) en in de gedichten van Paul van Ostaijen en Paul Snoek, gebruikte hij ‘samples’ uit de ‘hoge’ en ‘lage’ cultuur. Hij was zelf een bonte verzameling van personages met voorop J(ohnny) Enterhaeck. Hij was dol op foute grappen en aftelrijmpjes. Geen wonder dat er een spinnenliedje opdook in een ‘ontbrekend knoopsgat’ voor zijn markante, stervende vader: ‘DE SPIN die driemaal rond het gaatje draait, valt / de derde maal erin.’

Jarenlang weigerde Peter zijn verzen ‘gedichten’ te noemen. Eerst wilde hij op verkenningstocht, dus maakte hij eigen poëziegenres. Speciaal voor mij schreef hij weelderig rijmende ‘baldakijnen’ met veel adjectieven, dat was in die dagen not done.

In 1988 beklommen we langs de gevaarlijke kant de vulkaan Stromboli, daar zagen we in de verte een piepklein eilandje met een vuurtoren, de ‘rots in de branding / van Neptunus’ trots’: Strombolicchio. Maar we misten de boot

— eerlijk gezegd, mijn vriendin en ik hadden geen haast — en Peter besloot toen een grote poëziereis te maken naar die plekken, diep in het hoofd, waar je normaal gezien net niet bij kunt. De spin maakte een spinnenweb, gehavend in de wind, tot de onderneming eindelijk uitmondde in één alomvattende gedichtenbundel: *De reis naar Inframundo* (2011).

Tien jaar eerder telefoneerde Peter vanuit een telefooncel op de luchthaven naar de uitgeverij, bezwerend dat men niet ‘gedichten’ onder *Santander. Ontboezemingen in het vossenvel* mocht zetten, omdat hij ook on-evenwicht en vossensprongen in die onderneming had opgenomen. Helaas, terug van de reis stond dat etiket toch op de cover. Hij noemde zijn verzen uit zijn daaropvolgende (later met de Staatsprijs alias Cultuurprijs bekroonde) leprozenbundel *Spinalonga* wél ‘gedichten’ maar hij liet één pagina vliegen en benoemde dat lege blad ‘De verdwijning’. De expeditie — van *Strombolicchio* tot *Navagio* — eindigde met een versregel die zo in een later ‘muziekdoosgedicht’ had kunnen verschijnen: ‘de nacht valt als een spin / sneeuw dwarrelt er middenin’.

② De poëziereis *Liedboek voor de grote reus* is het tweede hoofdstuk van Peters exploraties. Van de Antwerpse reus Druon Antigoon naar de alles vernietigende Goleman die uiteindelijk zelf mens wordt. De Antwerpse stadsdichtersjaren (van 2010 tot 2012) werden een kantelpunt, de aanhef van zijn reuzenlied. Al bleef mijn levensgezel koppig gedichten schrijven waarbij je wel eens naar je hoofd moest grijpen, toch bracht hij ook de stad dichter. Jaren had hij ervaring opgedaan als troubadour in het verteltheater *Les Astres de Madame Toutou* met zijn gabber Don Fabulist. Peter gebruikte nu de kracht van het gezongen woord. Hij had zich verdiept in François Villon en François Rabelais, had het vossenspoor gevolgd van troubadours van Van Veldeke tot Van de Velde. Ik had de eer om mee te werken aan zijn ‘Torenlied’ en ook aan zijn ‘Reuzenwijsje’ voor de Kleine Reuzin van Royal de Luxe. Ik overdrijf niet: honderden mensen zongen mee, ik hoor nog de koren en ook de beiaard en een straatorgel. Muzikanten verspreidden het vuur.

Intussen waren Peters verzen alsmaar muzikaler geworden. Ik merkte dat zijn roemruchte voordrachten meer en meer verschoven naar zing-zeggende evocaties, spelend met metrum en zangfragmenten. Uit die ‘liedgedichten’ maakte ik voor deze luxe-uitgave een selectie.

Mijn hart gaat vooral uit naar zijn ‘muziekdoosgedichten’: ‘speeldoosjes’ zou Van Ostaijen zeggen die je na lezing telkens opnieuw wilt beluisteren, met een innerlijk oor. Peter zet je zintuigen op scherp. Hij doet je luisteren, en niet zomaar horen, hij doet je zien en niet kijken.

Veel is te danken aan de ‘maanmanwoorden’ van dichter-kunstenaar Kenny Callens, zijn vriend met het syndroom van Down waar hij tot op de dag van vandaag mee samenwerkt (collectief ‘Vrijhaven’, een van de vele sociale kunstprojecten waar deze ‘StadsPeter’ bij betrokken is). ‘Vogel Kenny’ — die ervan droomde ’s nachts een vliegende superman te zijn — keek in zijn werkplaats uit naar zondag, want dan kon hij genieten van een dame blanche. Dokter Kenny leerde zijn patiënt Peter ‘peinzen en niet denken’. In het poëziedorp Watou inspireerde Kenny als kapitein zijn roerganger tot diens muziekdoosgedicht ‘Wolk van de Zwarte God’.

Die muziekdoosjes zitten soms verscholen in overweldigende leeservaringen zoals het ‘totaalboek’ *De wolken dragers* (2020). In deze nieuwe constellatie worden klassiekers bijeengebracht en gerangschikt, wat een Music-Hall! Dit is dus niet zomaar een bloemlezing of intermezzo tijdens de reis.

③ *Libretto* bestaat uit drie delen, Peter is dan ook een ‘tritonistische’ dichter die de ongrijpbare vonkjes opzoekt tussen de tegenpolen.

Het eerste deel, ‘De sneeuwmakers’, heeft niet echt een verhaallijn. De voorstelling met accordeonist Sebastian Enriques volgt bepaalde frequenties, klankregioenen die glijden van hoog naar laag. In ijle berggebieden priemt de zon door de sneeuwwolken, dan zien we de zee in de verte. Leef je nog? Ontmoet je ‘de koperman’, dan ben je in een gebied buiten tijd en ruimte. Paul van Ostaijen werkt er aan een nieuwe aflevering van het tijdschrift *Avontuur*. Dichter-kunstenaar Marcel van Maele ontbottelt er een piratengedicht: ‘Hoera!’

We volgen de wolken boven Oostende: daar zit Kuifje op het strand, stokoud, op de vlucht voor het lawaai. Het melaatseneiland Spinalonga, waar in barre omstandigheden de liefde ontluikt. Vissershaven Polperro aan de kust van Cornwall, smokkelaarsnest. Onze dochter vond er op jeugdige leeftijd stenen in de vorm van een hart. ‘Kijk, dat is een hart van Kapitein Slim.’ De ene steen na de andere belandde in de rugzak, de dagtocht werd alsmaar zwaarder. De meeuwen probeerden onze fish & chips te roven. Toen een man naar zijn hart greep als naar een verloren portefeuille, zei Anna Roza: ‘Kapitein Slim is nu heel dichtbij.’ Wat spookte daar door dat hoofdje? We haastten ons naar de plaatselijke pub (‘de poep’ zei Anna) en daar schreef Peter zijn eerste gedicht in de vorm van wolkenflarden, reeds zwanger van muziek.

Terug naar ‘De sneeuwmakers’. Een jongetje sterft een eeuwigheid te vroeg. De geëngageerde voetreiziger-schrijver Kamiel Vanhole ligt zieltoegend op de keukenvloer. Een ‘muziekdoosgedicht’ bevat de eerste sneeuwvlokjes.

De dwarrelende smeltvlokjes landen op aarde, de Grote Oorlog verschroeit het land. Van het doodsbed van Anny Hanssen, geliefde moeder van Peter, naar het front is voor de dichter maar een kleine stap. En voor je het weet, ben je zelf mee ‘sneeuw aan het maken’. Je hoeft de muziek van de virtuoze Sebastian Enriques er niet bij te horen om je eigen podcast in het hoofd samen te stellen, maar als je een voorstelling kunt bijwonen, dan snijden Piazzolla, Galliano en Bach door het hart.

Het tweede en derde deel, de liedgedichten met soms onverwachte toonaard en de uitgepuurde muziekdoosgedichten, zijn chronologisch samengesteld, van *Strombolicchio* tot *De wolken dragers*.

Ik geef toe, een liedgedicht kan haast een muziekdoosgedicht zijn en vice versa — alles wordt vloeibaar, van het ene in het andere element. Peter begint hier te zingen: ‘Kom, Goleman, wij geven niet op!’ Gedichten zijn geen dode letters. Integendeel, we schepen met ze in, zinkend naar een kostbaar stiltegebied waar geluk en lijden samen klinken:

*kom mee aan boord
adagio
zink in haar schoot
Navagio
en in het golven
't rozenlied
het zingt zichzelf en
eindigt niet*

DE SNEEUWMAKERS

libretto van de voorstelling
met accordeonist Sebastian Enriques

Leesvoorbeeld

Hobbelpaard

zing voor de nevelkoeien zonder poten
zing voor de blauwe kruinen zonder stam
ze drijven roerloos in hun dromenland

de goede koe ze droomt wel kilometers
het moet gezellig zijn daar in de hemel

mist stijgt vanuit de aarde op en wiegt
het landschap zonder poten zonder stam

zing voor het rosbruin paard de oude manen
in tijd alleen maar nog bestaat het niet

de zon met stralenluister breekt de sluiers
beroert het grijs tot blauw verschuift de velden
de koeien zwarter bomen groener blonder
de manen door de zon het felle lichtvertoon

rood drinkt de mist tot op de bodem op
de koeien krijgen poten bomen stam
zing en wens het paard een goedemorgen

Berglied

uit eeuwig zijn de dingen
die wij zingen die wij zingen
de gemzenpoten trillen
van de dingen die wij dingen

de zon loopt over sneeuw
als spin die sporen weeft
van goud en rozenroos

gij noensoest niet of zoenroest
winden zullen wij uw zinnen
als witte wasem in uw kruin
wij spannen u de spier

de zon schampt rotsen paars
bespringt de spits en kneust
het zwart tot blauw de top

de maan beschijnt de nacht
die klokt en slokt als wijn de berg op
word wakker van de mare
zing dit lied in zonloosheid

Telegram voor Marc Bolan

ken jij de mustangman die niet kon rijden
vol sterrensongs zijn hoge hoed
zwart als roet

dol op galop zo glinsterde hij van zon
sla op zijn gong
als zilverwolken snijden

kom dans jezelf uit stof
de moederaarde
kom zing jezelf uit hout
de vuurbewaarder
glimglam jezelf uit maan
het oude water
bobdylan je als regen in een krater

kom tovenaar
uiteengespat
verhef u
en zwaan voorbij de esdoorn
kleine bowie

tien is gecrasht
maar elf
is van koper

De koperman

Music-Hall jazz en cancan
breng ons naar de koperman
wij verdwijnen in zijn land
een wolkenstroom
licht en lucht op stap

Music-Hall bestrijk ons hart
wonderbare zalf Razvite
long gedraaid door de pasvit
Janneke Maan
verstop je niet

hang de woorden aan de wasdraad
avontuur BOEM PAUKESLAG
een granaat zo slaat een woord in
danspaleis onblusbaar blauw

Music-Hall mijn stad van klank
zink mee met de koperman
in zijn hand de maan op zee
zon giet zich leeg
in een fles konjak